

זמושץ'

(Zamosc). שטח בפולין, כיום במחוז זמושץ'. לפני מלחמת-העולם השנייה היה איזור ז' חלקו הדרומי של מחוז לובלין, שהשתרע בין הנהר בוג לנהר ויסלה. בשלטון הכיבוש של הגרמנים נכלל במחוז לובלין שבגנרלגוברנמן. בירת האיזור היתה העיר זמושץ', שנבנתה בסוף המאה ה-16 בידי המגנטים מבית זמויסקי. לפני מלחמת-העולם השנייה היה השטח, קרוב ל-6,000 קמ"ר, מחולק לארבע יחידות מינהל: ז', טומשב-לובלסקי (Tomaszow-Lubelski), הרובישוב (Hrubieszow) ובילגוראי (Bilgoraj). היו בו יותר מ-1,660 יישובים, ובהם כ-510,000 תושבים, מתוכם 340,000 פולנים, 110,000 אוקראינים ו-60,000 יהודים. האוקראינים התגוררו בעיקר בכפרים (בעיקר בתחומי הרובישוב וטומשב-לובלסקי) והיהודים – בעיקר ביישובים עירוניים – היו 51% מתוך אוכלוסיית היישובים הללו, ובחלק מן הערים והעיירות היו כשני-שלישים מכלל האוכלוסייה ואף יותר. היהודים היו רוב במקומות כמו העיר זמושץ', טומשב-לובלסקי, טרנוגרוד (Tarnograd), טישובצה (Tyszowce), קרסנוברוד (Krasnobrod), יוזפוב (Jozefow), אוכניה (Uchanie) ועוד. לאיזור היה צביון חקלאי מובהק, וחלק ניכר מן האדמות היה בידי בעלי קרקעות ובראשם הרוזן זמויסקי עם אחוזותיו. חלק ניכר מן השטח היה יער (פושצ'ה סולסקה, Pluszcza Solska; לסי רוטנצ'ה, Lasy Roztecza).

בעת שלטון הכיבוש של הגרמנים סבלו תושבי איזור ז' מיחס אכזרי במיוחד. ב-12 בנובמבר 1942, אחרי 'מבצע אה.בה.' וכן אחרי השמדת היהודים בגטאות, רצח המונים במקום, וגירוש למחנה ההשמדה בלז'ץ, שנערך ביוזמתו של אודילו גלובוצניק, יועד איזור ז' להיות השטח הראשון במזרח ליישוב גרמנים (Erster Siedlungsbereich im Generalgouvernement). בעקבות ההחלטה פונו בסוף שנת 1942 – תחילת 1943 קרוב ל-300 כפרים, ובהם קרוב ל-110,000 איכרים פולנים ומשפחותיהם. מתוכם נספו 10,000 התושבים שנעקרו ממקומם נשלחו למחנות מעבר (זמושץ', זביז'ניץ [Zwierzyniec]), למחנות ריכוז (אושוויץ, מידנק), לעבודות כפייה ברייך או לכפרים אחרים במחוזות לובלין וורשה. קרוב ל-30,000 ילדים פולנים נלקחו מהוריהם ונמסרו לזרים, חלקם נספו באושוויץ, מתו בעת המשלוח או נועדו לגירמון ברייך. מעשי ההשמדה ורצח-העם הגבירו באיזור ז' את פעילות תנועת ההתנגדות והפרטיזנים. יחידות פרטיזנים רבות ניהלו קרבות והתקלויות שם, למשל ליד ווידה (Wojda), זבורצ'נו (Zaboreczno) ואוסוכי (Osuchy). בניסיון לדכא את ההתנגדות ולהמשיך בגירוש הפולנים וביישוב גרמנים, הנהיג הכובש את שיטת האחריות הקולקטיבית, ועשה פשעים רבים במסגרת הכנעת אזורים נבחרים, כפרים או עיירות (אקציות שכונו ורוולף [Werwolf] ושטורמינד [Sturmwind]), ובמהלכן נמחו כפרים רבים מעל-פני האדמה (למשל סוכי [Sochy], שריובקה [Szarajowka] וקיטוב [Kitow]).

באקציות ההן הפעילו כוחות רבים של משטרה וצבא (באקציה 'שטורמוינד' – שלוש דיוויזיות). באותן הזדמנויות ערכו מצוד אחר חשודים, בתוכם יהודים, שהסתתרו ביערות. באביב 1944 התחוללו קרבות בחלק הדרום-מזרחי של האיזור בין אופ"א – צבא המתקוממים האוקראיני, ובין תנועת ההתנגדות הפולנית. באירועים ההם התרוקנו נפות הרובישוב וטומשוב-לובלסקי ונפלו קורבנות רבים בשני הצדדים. ביולי 1944 שיחרר הצבא האדום את האיזור.